

проблем, в тому числі і проблеми сім'ї, як об'єкту соціологічного дослідження, де спрямовується погляд передусім на такі проблеми сучасної сім'ї: причини панування чоловіка у родині та суспільстві загалом, стереотипи свідомості чоловіків та жінок, що виправдовують підлеглий стан жінок у сім'ї та суспільстві, а також засоби, за допомогою яких чоловіки підтримують ці стосунки; непаритетний розподіл сімейних ролей тощо.

Висновок і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, проведене дослідження на основі гендерної теорії дало змогу описати тенденції розвитку сім'ї та проаналізувати важливі соціально-психологічні фактори, що впливають на стабільність шлюбу і ефективне його функціонування. Важливим завданням, яке стоїть перед дослідниками сім'ї, є вивчення внутрішніх ресурсів, які дадуть можливість підвищити неформальну стабільність сім'ї. Адекватно оцінивши ситуацію, яка склалась: послаблення сім'ї, її нездатність адаптуватись до змін життя, різке погіршення фізичного і психічного здоров'я, зростаюча міжособистісна ізоляція, постає питання про розробку термінових заходів по наданню допомоги сім'ї у всіх її напрямках. Кардинальні кроки зі сторони держави повинні передбачати не лише економічні і соціальні заходи, але й подолати застарілі гендерні стереотипи, а також створити служби психологічної допомоги сім'ї.

Отже, турбота про сім'ю є ключовою проблемою великої політики, а поліпшення клімату сучасної сім'ї, її зміцнення є запорукою стабільності суспільства.

Annotation

Lavrova L. Y. Social-psychological bases of modern family operation: aspect of gender. Family – is one of the the most ancient forms of social generality. Family connected with all activity sphere of the person and reflects respective level of society development. Surmounting of gender stereotype in society will provide the full-fledged parity development of sexes, which will guarantee strong family which make the stability of society.

Key words: family, gender, stereotype.

Яценко Г. Ю.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

КУЛЬТУРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ ФЕНОМЕНУ “ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА”

Дистанційні навчальні технології кардинальним чином змінили традиційний освітній процес, зробивши його більш автономним та автоматизованим. Подана стаття досліджує наслідки змін, що відбулися, розкриває приховані загрози, що несе з собою інформаційне втручання в освітню царину.

Ключові слова: інноваційні технології освіти, феномен, глобальне середовище.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Технічні перетворення, що раз й назавжди змінили сталий розвиток культури суспільного життя, не оминули й найконсервативнішу освітню сферу. Відповідаючи на виклики часу вона увібрала в себе усі технічні новинки: засоби переробки та передачі інформації. Розпочався процес трансформації традиційних освітніх технологій, результатом якого стала поява принципово нової форми навчання – дистанційного навчання. Технологічні розробки завжди фактично і культурно позиціонували на освітньому небосхилі, згадаємо лінгафоні кабінети, що застосовувались при вивченні іноземних мов в процесі очного навчання або аудіо курси, які використовувались для самостійного опрацювання теми в процесі провадження заочного навчання. Проте розробка нових інформаційних технологій, спроможних слугувати медіаторами для відтворення віртуальної навчальної ситуації стали поштовхом для впровадження дистанційної освіти. Дистанційне навчання розглядають у якості нової форми навчання, яка за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій відтворює навчальну взаємодію між комунікантами, що незалежать від часу та простору. При цьому дистанційне навчання не є різновидом заочного, оскільки учасники навчального процесу знаходяться в ситуації постійної комунікації, що відбувається в даному часовому проміжку або відстрочена у часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З моменту виникнення дистанційного навчання на нього покладались великі надії по підвищенню рівня загальної освіченості населення, створенню доступних та недорогих інтерактивних курсів підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників без відриву від виробництва, впровадженню принципів подальшої гуманізації освітньої сфери. Беззаперечно, що дистанційне навчання має цілий ряд переваг, але чи слід вважати його панацеєю від усіх хвороб традиційної системи навчання? Чи не несе дана форма навчання прихованих загроз? Спробуємо відповісти на поставлені запитання.

Едгар Морен [7, с. 24-31] вважав головними проблемами освіти оману та ілюзією, що нею породжується. Серед можливих оман він виділяє ментальні, інтелектуальні та розумові. Ментальні омани полягають в неспроможності людського мозку відділити реальний світ від удаваного, віртуального, якщо останній підкріплюється емоціями та спогадами. Омани розуму корелюються з металними та спрямовані на перевірку ситуації зі сторони іншої людини, а саме на контроль почуттів, верифікацію отриманої інформації через призму загальновідомих знань. Тобто, ситуація занурення індивіда у віртуальне навчальне середовище з багажем отриманих емоцій створює ментальну оману, а спілкування з іншими учасниками навчального процесу підкріплює оман розуму. Інтелектуальна омана втілюється у життя через передачу знань, оскільки інтерпретація знань в інформаційній мережі є продуктом реконструкції, то на думку Е. Морена [7, с. 25] збільшується ризик помилки через суб'єктивність індивіда, що приймає участь у процесі пізнання, оскільки він подає власне бачення світу.

Виклад основного матеріалу. Стрижневою ідеєю дистанційного навчання є те, що учасники навчального процесу об'єднуються за допомогою інформаційно-

комунікаційних технологій у віртуальний клас, при цьому місце розташування комунікантів не має значення, як й країна їх походження. Склад вчителів також стає інтернаціональним. Отже, дистанційне навчання виступає інструментом процесу глобалізації та спрямоване на уніфікацію сутності процесу навчання, що виявляється в усуненні культурних та національних особливостей учасників навчального процесу. Негативний ефект процесу глобалізації підсилюється процесом інформатизації з подальшою побудовою глобальної освітньої мережі, де ідея національної та релігійної ідентичності низводиться до допоміжної.

“Світ стає все більш цілісним, але в той самий час він стає все більш й більш розмежованим” [7, с. 60]. Дана теза відображає ситуацію у сфері дистанційної освіти, де відмова від даної форми навчання, навіть у якості допоміжної, аргументується нівелюванням культурної спадщини учасників навчання.

Освітній процес – це не тільки процес по передачі знань та навичок, перш за все, це процес виховання всебічно розвиненої, гармонійної особистості, здатної до подальшого самонавчання з метою поглиблення отриманих знань. Результатом якісного проведення освітнього процесу є створення культурних надбань, побудова розвиненої цивілізації.

В епоху Античності освіта розглядалась у якості пандейї, що поєднувала освіту з вихованням високих моральних ідеалів через культурні цінності народу. В результаті людина відбувалась як особистість всебічно та гармонійно розвинена. Пандейя усувала загрозу розщеплення цілісності людини, яка, нажаль, актуальна для сьогодишньої системи освіти. Дистанційна освіта не є виключенням, в ній особистість розглядається як бездумний накопичувач практичних та теоретичних знань й навичок. Спроба відходу від розуміння людини у однобічному ракурсі інформаційного обробника до намагання осягнення сутності цілісного індивіда породила поняття “звичайної людини”, що є абстракцією та знеособленням особистості [6, с. 141]. Метою покращення якості освіти має стати подолання “знеособлюваного” підходу, адже в кожній людині живе декілька потенційних особистостей [6, с. 141], кожна з яких розкривається під впливом зовнішніх чинників в тій чи іншій ситуації. Втїлити у життя складну, на перший погляд, ідею персоналізації спроможна саме дистанційна освіта, яка, оперуючи інформаційними технологіями, створює індивідуальне навчальне середовище для кожної людини.

Однією з передумов виникнення явища розщеплення цілісності людини стає породження фрагментованих знань в інформаційній мережі. Знання, що передаються комунікативними засобами в дистанційній освітній мережі мають на меті створити в уяві індивіда цілісну картину предметної галузі, проте даний процес відбувається лише за умови підготовленості реципієнта до процесу взаємодії, вибору комунікаційних технологій передачі інформації, що відповідають меті поставленого завдання, адекватної якості каналу передачі інформації. У випадку не дотримання вище перелічених умов структура знань руйнується. Наслідком фрагментованого знання є фрагментована освіта, результатом якої стає фрагментована особистість. Надалі цикл “знання – освіта – особистість” замикається та працює автоматично [5,

с. 19]. Роль людини як творця світу, власного простору поступово втрачається, вона стає німим додатком до машини, “біологічним пристроєм” обробки інформації [5, с. 33].

Розум не має залежати від потреб виробництва, він не є прислужницею його апарату стверджує М. Горькаймер [3, с. 247-253]. Критикуючи позитивістів за обмеження розумності функціями, він проголошує первинність розуму та його панівну позицію щодо техніки, оскільки вона є результатом дії розуму. Позитивісти, на думку вченого, звужують предметне поле філософії, пристосовуючи її до вимог практики, але доцільним видається пристосування практики до філософії. Хибне розуміння переноситься на поняття “вільного ринку у світі ідей”, де ринкова культура організації дослідження передбачає наявність обов’язкової конкуренції між науковими проектами. Тим самим втрачається зерно істини, справжнього мислення, а на перший план виходять методи пропаганди та реклами, маркетинг витісняє науку. Гонитва за надприбутками здатна зруйнувати високоморальні ідеї технологічних розробок, суспільний прогрес не має підкорюватись особистим інтересам владних груп. В світлі цього глобальність та необмеженість дистанційних навчальних технологій не може бути засобом реклами освітніх продуктів, де вирішальну роль грають пропозиція та попит. З одного боку, наукові розробки мають бути конкурентоспроможними та містити план впровадження у практичне життя, але виникає загроза утворення популістської науки, регульованої суспільним попитом. Наука не вимірюється у грошовому еквіваленті, вона працює для забезпечення потреб людства, має підтримувати культурний розвиток та створювати соціальний добробут. Однак не завжди наукові винаходи позитивним чином впливають на розвиток суспільної формації, згадаємо високотехнологічні нацистки фабрики смерті, атомні вибухи в Хіросімі та Нагасакі, коли світ вжахнувся від антигуманності та безпринципності.

“Машина за своєю природою антигуманістична”: стверджує М. Бердяєв [1, с. 156]. Технічне розуміння науки повністю протилежне гуманістичному, адже хоча техніка, в деяких випадках, пов’язана з духом, натомість вона вбиває духовність, наслідком чого є повна бездуховність, чуттєва “черствість” наступних поколінь. Техніка перетворює людину на косміурга, вона отримує здатність впорядковувати космічний простір за власним бажанням. Проте, дана величезна сила є загрозою для існування людства: один фанатик за допомогою технічних воєнних досягнень може винищити цілі народи. Отже, постає питання відродження духовності її розвитку, в тому числі, за допомогою технічних засобів, адже високодуховна людина здатна розуміти свою відповідальність перед іншими, з повагою ставитися до чужої культури. Тобто питання техніки постає не тільки в культурному плані, а ще й в релігійному. Техніка, за М. Бердяєвим [1, с. 157], потребує напруги духовності, а саме людина має прагнути до високоморальних ідеалів, ставити все вищі духовні цілі. Техніка вимагає від людини нового духовного героїзму, це необхідне для того, щоб людина уникнула ситуації рабської залежності від технічних пристроїв, не була винищена ними.

Основне завдання дистанційних навчальних курсів слугувати засобом для створення гармонійної особистості, яка розглядає світ, де поєднуються природничі та

гуманітарні знання з позиції цілісності. Сучасна освітня система пропонує споживачам послуг (учням, студентам) цілий спектр наукових дисциплін, межі приналежності яких до природничих або гуманітарних наук чітко окреслені. Через таке рафінування досить складно осягнути зв'язки між дисциплінами, причинно-наслідкові відношення. Розділення не тільки поглиблює проблему фрагментарності знань учасників навчального процесу, воно є згубним для розвитку самої науки, адже майже сімдесят відсотків всіх відкриттів робляться на міждисциплінарному ґрунті. Істина розщеплюється навпіл, оскільки практичний світ не має місця для істини, він не спроможний пристосувати її до своєї картини. Результат настає невідворотно: "(...) природничі науки наділяються так званою об'єктивністю, але позбавляються людського змісту; гуманітарні науки зберігають людський зміст, але як ідеологію, за рахунок істини" [3, с. 249]. Істина неподільна, але вона принесла себе в жертву задля задоволення потреб світу. Який тип людини виховується на принципах розрізної істини? Відповіддю на це питання стає загострення міжнаціональних та регіональних конфліктів, техногенні катастрофи. За всіма цими подіями стоїть новий тип людини, яка через безсилість в осягненні цілісного світу, цінності людини та природи, нерозривного їх взаємозв'язку поглиблює глобальні проблеми.

"Техніка для людини, а не людина для техніки", як не дивно дане висловлювання має всі шанси стати лозунгом наступних поколінь. Новітня техніка, а саме автоматизовані машини нав'язують людині траєкторію дій, шляхи розвитку подій. Автоматичні елементи дистанційних курсів не є виключенням. Створені згідно з вимогами жорсткої структури вони підтримують функціонування системи через завчасно сплановані дії користувача, якого підводять до необхідності здійснити чітко сплановані кроки. Отже, користувач стає фактично бранцем системи.

Розум людини не становить більше цінності, а його розвитку не приділяється належна увага, адже мислить за індивіда машина, а він виконує механічні дії під тиском автоматично виданих інструкцій. Всіляка креативність відпадає за відсутністю необхідності, адже машина діє згідно раніше закладених етапів алгоритму, який користувач техніки не може змінити. Свобода людини обмежується. Технічні досягнення замість того, щоб надати особі вільний простір та час для саморозвитку ставлять її в жорсткі рамки, де життєво необхідно не відстати від автоматики. Більш того, суспільство більше не довіряє людині як виду, воно поклато всі свої надії на технічні здобутки промисловості. Так, майже у всіх рейсах авіакомпаній світу літаком керує автопілот, людина підключається до процесу тільки в складних ситуаціях прийняття рішення. Але у разі катастрофи спеціалісти схильні звинувачувати пілотів у більшості випадків приписуючи все людському фактору, при цьому оминаючи розгляд факту помилки бортової системи, особливо у нових літаках. М. Горкгаймер [2, с. 199] застерігає від розуміння царства свободи (вищого ідеалу розвитку людства) у вигляді тотальної автоматизації суспільства та людської поведінки.

Питання про техніку стає питанням про долю людини та культури, визначає М. Бердяєв [1, с. 147-149], адже в століття слабкої віри в людину, у можливість її необмеженого розвитку, єдиною вірою стає віра в надпотужну техніку. Техніка, на

думку вченого, завжди є засіб, а не ціль. Вона не мислиться без культури, хоча тісний зв'язок техніки та культури витісняє останню, а остаточна перемога техніки над культурою призводить до повного знищення культурної формації: “В культурі завжди є два елементи – елемент технічний та елемент природо-органічний. Йї остаточна перемога елементу технічного над елементом природо-органічним позначає переродження культури в дещо інше, на культуру вже не схоже [1, с. 149]”. Культура постає проти панування технічного над природним, жадання цілісного ось спрямування культури. Насправді, у будь-якому високо технологічно розвиненому суспільстві спектр уваги спрямовується на збереження природи, на розробку екологічно чистих технологій. Культурні формації розвинених країн раптово досягають неминучу загрозу знищення, що несе з собою відірваність від первинних, природних основ. Підтвердженням цього слугує невичерпний інтерес до самої природи, шляхів мінімізації впливу людини, засобів її збереження та відновлення. Недаремно на пошуки шляхів вирішення проблеми зміни клімату витрачаються сотні мільйонів доларів у Європі та США, окремими пунктами прописуються фінансування на екологічні дослідження в бюджетах країн.

Технічна епоха вимагає від людини стати частиною машини, а постійний попит на технічні новинки уводить у тіні самоцінність людини, вона стає нижче за машину. Автоматизація людської поведінки призводить до кардинальної зміни способу мислення особистості. Ідеї, що є виразами думок інструменталізуються й переходять до категорії речей. Страждає й засіб вираження ідей – мова. Вона, втрачаючи свій ідеальний бік, низводиться до інструмента [2, с. 213]. Слова, речення отримують суто символічне значення для технічної релевантності внесення їх в мережу та існування в ній. Семантичне підґрунтя слова перестає бути основним, особливо у випадку складного його вираження, коли незважаючи на контекст свого розміщення воно замінюється на такий аналог, який зручніше кодується у системі. Прикладом нехтування правильністю на користь зручності стає відсутність в деяких системах літер “r” та “i”, їх заміна на більш традиційні “r” та “i”. Крім цього при обробці інформаційних масивів в деяких системах забороненими вважаються символи “:”, “;” та ін., оскільки вони використовуються в процесі програмування дій усієї системи.

Звісно, проблема автоматизації мовного апарату багатогранніша. Мова є одним з засобів породження ідей, а не знаряддям складання інтелектуальних елементів, адже саме в такому аспекті вона мислиться в рамках інформаційної системи. Значення, що витісняються функцією роблять слова обслуговуваними елементами, вони набувають суто практичних цілей трансферу повідомлення. Звідси виникає небезпека породження надлишкової інформації, адже істина не є самоціллю. Кожне слово передбачає дію, в протилежному випадку виявляється недоцільність його вводу в мережу. Скутість у засобах вираження думок та скупість у словах впливають на процес мислення. Для нової доби стає актуальною так звана “економія мислення”, метою якої є збільшення кількості логічних символічних операцій при значному зменшенні, майже дефіциті духовних актів. Даний “економічний” тип мислення, характерний для машин, стає згубним для людини чия духовність страждає від сліпої індустріалізації. Не в силах

опиратись потужній хвилі формалізації розум стає фетишем, а мова набуває міфічного характеру, повертаючись до своїх магічних витоків [2, с. 213]. Слово отримує небезпечну силу, неправильне його використання здатне зруйнувати системну організацію. Якщо розглядати дану ситуацію на прикладі комп'ютерної системи дистанційних курсів, то важливим виявляється не тільки застосування чітко визначених програмних слів, але й позиція їх розміщення у тексті. У разі неналежного виконання даних умов життєдіяльність системи ставиться під сумнів.

Незважаючи на негативні риси електронної комунікації в мережах дистанційної інформаційної системи (безвідповідальність комунікантів, загроза зруйнування цілісності особистості), саме вона тлумачиться важливим перехідним етапом до запровадження ідеальної комунікації, яка за К. О. Апелем діє в середовищі необмеженої комунікативної спільноти [4, 31]. Крім цього, ідеальна (трансцендентальна) комунікація мислиться як абсолютна інстанція, де об'єктивність смислу в поєднанні зі значущістю згоди формують цінність комунікації взагалі. Згода або взаємопорозуміння не приймаються у вигляді апіорної опції, вона породжується між комунікантами, які приймають правила гри, скореговуючи під них власну поведінку. Однак, на думку Габермаса [4, с. 211] побудова ідеальної комунікації не відбувається в ситуації з інформаційним середовищем. Інформаційне середовище спрямоване на модернізацію, раціоналізацію простору, "колонізує життєвий світ" індивідів, тим самим готуючи ґрунт для їх відчуження. Стала ідеологія утримує від розвитку інституції суспільства, тобто відбувається підміна ідеалізації, раціоналізацією, що змінює парадигму розвитку не тільки комунікативного середовища, але й всієї суспільної формації.

Взаємодія в електронній мережі дистанційного навчального середовища відбувається на вільних засадах, комуніканти обмінюються інформацією на основі взаємної згоди вступу до комунікативного акту. Свобода дистанційного середовища не обмежує учасників інформаційного обміну не тільки у засобах передачі повідомлення, але й в його змісті, який є повністю довільним й обмежується тільки вимогами навчального курсу. Постає ряд питань щодо можливих наслідків реалізації повної свободи індивіда. Чи не набуває свобода вигляд анархії в електронній мережі? Чи не обмежує свобода одного індивіда свободу іншого? Як співвідноситься право на вільне породження інформації з правом доступу до адекватного, правдивого джерела знань?

Ситуація повної свободи є неприйнятною для реалізації умов існування інформаційної мережі. Підтвердження даної думки знайдемо через розгляд ситуації прийняття рішення поданої Гьосле [4, с. 210-211]. Якщо принцип повної свободи передбачає прийняття участі кожного індивіда в управлінні електронною мережею та сто відсотковий вплив на дію даного середовища, то всі рішення віртуального соціуму мають ухвалюватись одностайно, тобто думки всіх учасників дискурсу повинні бути враховані. Однак, у випадку хоча б одного голосу проти винесеного рішення дана система зустрінеться з концептуальним протиріччям. Ще однією складністю реалізації принципу цілковитої свободи є фізична неможливість задіяти безкінечне співтовариство учасників дискурсу в управлінні системою. Окрім обмеження свободи

спостерігаємо порушення рівності прав членів віртуальної мережі, оскільки особа або група осіб, що керують дискурсом в інформаційному середовищі займають асиметричну владну позицію щодо інших учасників взаємодії. Наявна асиметрія стає необхідною умовою розвитку віртуального соціуму, гарантією підтримання правил та процедур дискурсу.

Незмінним супутником принципу свободи завжди є принцип відповідальності, яка накладається на кожного індивіда з метою захисту та збереження прав усіх членів соціуму. Стосовно сфери дистанційного навчання принцип відповідальності підтримує формування зовнішньої навчально-віртуальної оболонки, слугує основою для її наповнення. Підтримання розвитку техніки на основі раціональності забезпечує контроль людського розуму за еволюцією технічних пристроїв та стає основою запобігання можливих техногенних катастроф. Людина відповідальна на правильне застосування техніки, вона має захистити своє буття від необґрунтованого втручання [5, с. 214]. Априорна цінність людського буття страждає від довільної перебудови, що здійснюється під впливом віртуального середовища за допомогою інформаційних засобів. Поняття “відповідальності” розкривається через відповідальне ставлення особистості до власного життя, побудова якого певним чином впливає на суспільство. Філософська розвідка І. Степаненко [8, с. 125] допомагає розкрити форми індивідуальної відповідальності, серед них відповідальність за відшукування власного покликання та призначення, відповідальність за організацію власного життя, відповідальність за організацію комунікативних стосунків в процесі спів-буття з іншими, відповідальність за власні рішення та вчинки. Кожна з вище перелічених форм є важливою для організації дистанційного навчального середовища, адже комуніканти в процесі побудови особистісного віртуального простору мають усвідомлювати можливі наслідки власних дій.

Проте, людина не діє в межах індивідуального контексту, її життєдіяльність проходить у співтоваристві індивідів, які утворюють суспільну формацію з визначеним устроєм, зв'язками та здобутками. В результаті соціально-історичний зріз життя накладає на індивіда додаткові обов'язки, оскільки він знаходиться в межах соціуму, то до індивідуальної відповідальності додається соціальна. Форми соціальної відповідальності наступні [8, с. 124-125]: відповідальне ставлення до історії (збереження історичних пам'яток, форм досвіду, уникнення трансформації історичних даних в залежності від вимог суспільства), відповідальне ставлення до національної культури (вивчення, збереження та примноження культурних пам'яток), відповідальне ставлення до цивілізаційних надбань (збереження та примноження культурних здобутків), відповідальне ставлення до своєї родини (усвідомлення власної історії, відчуття єдності з родом). Втілення у життя даних форм соціальної відповідальності проходить також й у віртуальній навчальній мережі, де дистанційні навчальні курси розробляються за принципами поваги до національної історії, культури та виходять з загально цивілізаційних культурних здобутків з метою виховання поваги до власного народу, власної історії в контексті вшанування загально людських культурних цінностей.

Культурний бік процесу запровадження дистанційних навчальних курсів не є безхмарним. Незважаючи на гарячу підтримку прихильників дистанційної форми освіти через зручність та економічність її застосування, вона все ж містить у собі ряд прихованих загроз, які не можливо оминати. Підсумуємо негативні ефекти, спровоковані широкомасштабним впровадженням віртуальних навчальних технологій. Діючи споріднено з процесом глобалізації процес інформатизації освіти набуває глобальних рис. Внаслідок цього відбувається уніфікація навчального контенту, яка призводить до розмивання границь культурної та національної опосередкованості. Звідси, дистанційні навчальні технології виховують не носіїв конкретної культурної спадщини, а “громадян світу”, які ментально не належать ні до однієї суспільної формації, неспроможні зберегти та оцінити здобутки свого народу, шанобливо ставитись до культури інших. Результатом уникнення розгляду культурної ідентичності стає посилення позицій “знеособлюваного” підходу до процесу освіти та виховання, де інформація розраховується на “середнього” користувача з набором певних знань та навичок.

Ключовою проблемою культури дистанційної освіти є подолання явища розщеплення цілісності особистості, передумовою якої визначається наявність фрагментованих знань в мережі. Інформаційні знаннєві масиви з нечіткими зв'язками заважають побудові цілісної картини світу в уяві індивіда. Тотальна інформатизація людської поведінки посилює тенденції по зміні способу мислення, оскільки мова у віртуальному середовищі видозмінюється під впливом системних обмежень. “Економний” тип мислення стає характерним для індивідів: складні для машинної обробки духовні акти майже повністю замінюються процедурно-символьними операціями. Необмежена свобода дій, яку надає дистанційне середовище по створенню віртуальної особистості та формуванню навчального простору, в більшості випадків призводить до безвідповідальності індивіда перед віртуальним середовищем та соціумом.

Висновок і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Однак, незважаючи на ряд суттєвих проблем дистанційного навчання, що негативним чином позначаються на культурному контексті процесу становлення особистості, вбачаємо можливість їх усунення у виборі правильного підходу до формування структури дистанційного курсу. Шляхом по виправленню ситуації, що склалася вважаємо дотримання принципів індивідуальної та соціальної відповідальності у віртуальному навчальному просторі. Індивідуальна відповідальність накладає на особистість обов'язки по відповіді за організацію власного життєвого та комунікативного простору, соціальна – регламентує дії по збереженню та примноженню суспільно значимих цінностей, культурних надбань. Побудова дистанційних курсів за принципами пандейї дозволить уникнути фрагментарності особистості, мінімізувати вплив автоматизації на духовний розвиток індивіда через поєднання освітнього процесу з культурними та духовними здобутками народу.

Література:

1. Бердяев Н. А. Человек и машина / Н. А. Бердяев // Вопросы философии. – 1989. – № 2. – С. 147-162.
2. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму / Макс Горкгаймер ; [пер с нем. М. Д. Култаєва] // Філософія освіти. – 2006. – № 2. – С. 198-234.
3. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму (продовження) / Макс Горкгаймер ; [пер с нем. М. Д. Култаєва] // Філософія освіти. – 2006. – № 3. – С. 239-258.
4. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підручник / Єрмоленко А. М. – К. : Лібра, 1999. – 488 с.
5. Майер Б. О. Когнитивные аспекты современной философии отечественного образования : Монография / Майер Б. О. ; [отв. ред. Н. В. Наливайко]. – Новосибирск : СО РАН, 2006. – 276 с.
6. Микешина Л. А. Человек интерпретирующий, или синергетические и герменевтические контексты образования / Л. А. Микешина // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М. : Прогресс-Традиция, 2007. – С. 137-160.
7. Морен Е. Образование в будущем: семь неотложных задач / Е. Морен // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М. : Прогресс-Традиция, 2007. – С. 24-96.
8. Степаненко І. Відповідальне ставлення особистості до життя: структурно-функціональний вимір / Ірина Степаненко // Філософія освіти. – 2006. – № 1. – С. 122-132.

Annotation

Yatsenko G. U. The culture of innovational educational technologies as a problem of existence of phenomenon of “global environment”. Distance educational technologies have changed traditional education process in a cardinal way, i.e. it has been made more autonomous and automatic. A given article deals with the result of performed changes, it reveals some hidden threats that information interference in education kingdom contains.

Key words: *innovational technologies of education, phenomenon, “global environment”.*

Мовчан М. М.

*Полтавський державний педагогічний університет
імені В. Г. Короленко*

МОДУСИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ У ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

У статті розглядаються екзистенціали (страх, гріх, самотність, любов, свобода, переживання людиною свого “буття у світі”), які домінують у філософії видатного представника української духовної культури XVIII ст. Григорія Сковороди.

Ключові слова: *страх, гріх, самотність, любов, свобода, переживання людиною свого “буття у світі”.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Філософія українського мислителя Г. Сковороди постійно спонукає науковців до вирішення все нових і нових проблем, які є надзвичайно важливими у кінці XX – на початку XXI століття, коли Україна перебуває в умовах екзистенційно-антропологічної кризи. Однією з надзвичайно важливих проблем сьогодення є проблема людини та її екзистенції. Екзистенціалізм (та його методологія) адекватно підходить до людської тематики, оскільки навіть